

Hamersveldseweg 54 in Leusden gemeente Leusden

Bureau- en Inventariserend Veldonderzoek, verkennend booronderzoek

Opdrachtgever

Kubiek Ruimtelijke Plannen
Dhr. P. Wallenburg
Kerkewijk 117
3904 JB Veenendaal

Projectleider

drs. R.N. Halverstad, (senior KNA-archeoloog, registratienummer: 95325567)

Plaats

Projectnummer

Synthegra Rapport S170103

Autorisatie

drs. J.S. Krist (senior KNA-archeoloog,
registratienummer: 93869706)

Datum

12-1-2018

COLOFON

Opdrachtgever : Kubiek Ruimtelijke Plannen, dhr. P. Wallenburg
Project : Hamersveldseweg 54 te Leusden
Projectnummer : S170103
Titel : Bureau- en Inventariserend Veldonderzoek, verkennend booronderzoek
Hamersveldseweg 54 te Leusden, gemeente Leusden
Datum : 21-12-2017
Projectleider : drs. R.N. Halverstad
Auteurs : drs. R.N. Halverstad (senior KNA archeoloog, registratienummer: 95325567)
: drs. K.J. van den Berghe (senior KNA archeoloog, registratienummer 31087325)
Autorisatie : drs. J.S. Krist (senior KNA archeoloog, registratienummer: 93869706)
Druk : Synthebra B.V., Leusden
Afbeeldingen : Synthebra B.V., tenzij anders vermeld
ISSN : 1874-9771

Synthebra B.V voert bureau- en inventariserende veldonderzoeken uit onder de certificaten 4002 & 4003

Synthebra B.V.

Synthebra B.V., Olmenlaan 6a, NL-3833 AV Leusden
Telefoon +31 (0)88 81 81 981, Internet: www.synthebra.nl

© Synthebra B.V., 2018

INHOUD

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	4
SAMENVATTING	5
Inleiding	5
Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek	5
Archeologische interpretatie veldonderzoek	5
Aanbeveling	5
1 INLEIDING	6
1.1 Onderzoekskader	6
1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen	6
1.3 Ligging en huidige situatie plangebied	7
1.4 Toekomstige situatie plangebied	7
2 BUREAUONDERZOEK	8
2.1 Methode	8
2.2 Landschapsgenese	8
2.3 Archeologische waarden in en rondom het plangebied	11
2.4 Historische ontwikkeling	14
2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting	20
3 INVENTARISEREND VELDONDERZOEK	21
3.1 Methode	21
3.2 Beschrijving en interpretatie van de boorgegevens	22
3.3 Archeologische indicatoren	22
3.4 Archeologische interpretatie	22
4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	23
4.1 Inleiding	23
4.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen	23
4.3 Aanbevelingen	24
BRONNEN	25

Bijlagen:

Bijlage 1: Overzicht van de relevante geologische en archeologische tijdvakken

Bijlage 2: Boorprofielen

Afbeelding voorblad: Sferbeeld ten tijde van het onderzoek.

Administratieve gegevens

Toponiem	Hamersveldseweg 54
Plaats	Leusden
Gemeente	Leusden
Provincie	Utrecht
Projectnummer	S170103
Bevoegde overheid	Gemeente Leusden. Deskundige namens de bevoegde overheid mevr. drs. S. Beumer, gemeente Amersfoort
Opdrachtgever	Kubiek Ruimtelijke Plannen
Uitvoerende instantie	Synthegra B.V.
Datum uitvoering veldwerk	10-1-2018
Uitvoerders veldwerk	K.J. van den Berghe L. van Loenen
Onderzoeksmelding (ARCHIS)	4579266100
Datum onderzoeksmelding	13-12-2017
Kaartblad	32D
Periode	
Oppervlakte	Circa 460 m ²
Perceelnummer(s)	E4093 en 4094
Grond eigenaar / beheerder	
Grondgebruik	bebouwd
Geologie	Formatie van Boxtel, Dekzand, beekleem, -zand en veen
Geomorfologie	Bebouwing
Bodem	Beekeerdgronden (pZg21-III)
Depot	Documentatie en vondsten zullen worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot van Utrecht, te Utrecht; ARCHIS en E-Depot

Samenvatting

Inleiding

Synthegra heeft in opdracht van Kubiek Ruimtelijke Plannen een archeologisch bureauonderzoek in combinatie met een verkennend booronderzoek uitgevoerd op de locatie Hamersveldseweg 54 in Leusden. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande nieuwbouw van een appartementencomplex.

Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek

Voor het plangebied gold een hoge verwachting op het voorkomen van archeologische resten uit de Late middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

Archeologische interpretatie veldonderzoek

Het plangebied is tot onder het potentieel archeologie bevattende niveau verstoord. In het plangebied zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

De kans derhalve dat binnen het plangebied gave, goed geconserveerde archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, wordt niet reëel geacht.

Aanbeveling

Op grond van de resultaten van het onderzoek wordt voor het plangebied geen nader archeologisch vervolgonderzoek geadviseerd.

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

Synthegra B.V. heeft in opdracht van Kubiek Ruimtelijke Plannen een archeologisch bureauonderzoek (BO, protocol 4002) in combinatie met een verkennend booronderzoek (IVO-K, protocol 4003) uitgevoerd op een terrein aan de Hamersveldseweg 54 in Leusden (afbeelding 1.1). De aanleiding voor het onderzoek is geplande nieuwbouw.

Volgens de gemeentelijke beleidskaart¹ geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting. In deze zone is archeologisch onderzoek verplicht als het plangebied groter is dan 100 m² en de bodemingrepen dieper reiken dan 30 cm beneden maaiveld.

Het plangebied heeft een oppervlak van circa 460 m². In het plangebied is nieuwbouw van een appartementencomplex gepland. De graafwerkzaamheden voor de aanleg van de funderingen leiden tot een bodemverstoring dieper dan 30 cm –mv. Hiermee overschrijdt het plan de vrijstellingscriteria en geldt de verplichting om een onderzoek op de locatie uit te voeren.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.0² en de Leidraad Inventariserend Veldonderzoek.³ En in aanvulling hierop de uitvoeringskaders van de gemeente Leusden.⁴

De bevoegde overheid, de gemeente Leusden, zal de resultaten van het onderzoek toetsen en een besluit nemen.

1.2 Onderzoekdoel en vraagstellingen

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting aan de hand van bestaande bronnen over bekende of verwachte landschappelijke, historische en archeologische waarden.

Het doel van het verkennend booronderzoek is het toetsen van het opgestelde verwachtingsmodel door de intactheid van de bodemopbouw vast te stellen.

De volgende onderzoeksvragen zullen worden beantwoord:

- Wat is de opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

¹ Gemeente Leusden 2011.

² SIKB 2016.

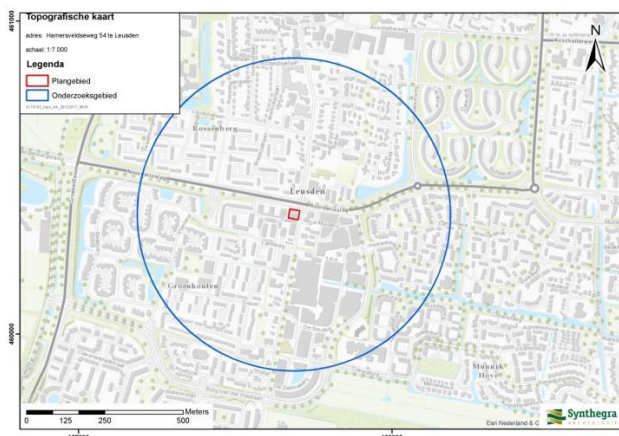
³ SIKB 2006.

⁴ Gemeente Leusden 2013.

1.3 Ligging en huidige situatie plangebied

Het plangebied is circa 460 m² groot en ligt aan de Hamersveldseweg 54 in Leusden (afbeelding 1.1). Het terrein wordt in het noorden begrensd door de 'Noorderinslag', in het oosten door de 'Hamersveldseweg', in het zuiden door de 'Zaaier' en in het westen door bebouwing. Het plangebied is bebouwd. De hoogte van het maaiveld bevindt zich op ongeveer 3,5 +NAP (Normaal Amsterdams Peil).⁵

Binnen het archeologisch bureauonderzoek is onderscheid gemaakt in het plangebied en het onderzoeksgebied. Het plangebied is het gebied waarin de geplande bodemingrepen zullen plaatsvinden. Het onderzoeksgebied omvat het plangebied en een deel van het direct omringende gebied en wordt bij het onderzoek betrokken om tot een beter inzicht te komen in de archeologische, (cultuur)historische en bodemkundige situatie in het plangebied. Het onderzoeksgebied (afbeelding 1.1) bestaat in dit geval een straal van circa 500 meter rond het plangebied.

Afbeelding 1.1: Het plangebied op de Topografische Kaart van Nederland 1:25.000 aangegeven met het rode kader en het onderzoeksgebied met een blauwe cirkel (Bron: www.arcgis.com).

1.4 Toekomstige situatie plangebied

Hamersveldseweg 54

Situatie en footprint

Afbeelding 1.2: Toekomstige situatie binnen het plangebied (Bron: opdrachtgever)

⁵ Hoogteligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) in m NAP geraadpleegd op www.ahn.nl

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Tijdens het bureauonderzoek is met behulp van bestaande bronnen een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Dit is gedaan door het raadplegen van voor de archeologie relevante (schriftelijke) bronnen. Voor het bureauonderzoek zijn met name gegevens over bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied verzameld. Dit is aangevuld met historisch en fysisch-geografisch onderzoek, waarbij informatie over vroeger grondgebruik is verkregen door de analyse van historische kaarten en tevens gegevens over de geologie, geomorfologie en bodem zijn bestudeerd.

2.2 Landschapsgenese

Voor het bepalen of, waar en uit welke periode archeologische resten kunnen worden verwacht, zijn de volgende bronnen met betrekking tot de landschapsgenese geraadpleegd:

- Geologische Kaart, schaal 1:600.000
- Geomorfologische Kaart, schaal 1:50.000
- Bodemkaart, schaal 1:50.000
- Relevante achtergrondliteratuur

Voor de geologische beschrijving is gebruik gemaakt van de Lithostratigrafische Indeling van de Ondiepe Ondergrond.⁶ Zie voor een overzicht van de geologische en archeologische perioden bijlage 1.

Geologie en geomorfologie⁷

De ondergrond van het plangebied is ontstaan in het Pleistoceen.⁸ Tijdens de voorlaatste IJstijd, het Saalien (200.000 – 130.000 jaar geleden) bereikt het landijs Midden Nederland. Door opstuwing van de ondergrond (rivierzand en grind van de Rijn en de Maas) worden stuwwallen gevormd. Dergelijke gestuwde afzettingen bevinden zich ten westen van het plangebied. Ten oosten van het plangebied ontstaat als gevolg van uitdieping door het ijs een glaciaal bekken, de Gelderse Vallei.

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (115.000 – 10.000 jaar geleden), bereikt het landijs Nederland niet. Er is sprake van een zeer koud en droog klimaat met een toendra vegetatie. De open vegetatie zorgt ervoor dat er op grote schaal zandverstuivingen konden plaatsvinden. Deze afzettingen worden dekzanden genoemd en worden ingedeeld bij de Formatie van Bostel. Op sommige plaatsen komt het zand in de vorm van ruggen tot rust (dekzandruggen). In de Gelderse vallei is een dik pakket dekzand afgezet.

⁶ De Mulder *et al.* 2003 en via www.dinoloket.nl: Dinoloket, Standaarden, Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond.

⁷ Overgenomen en ten dele aangepast uit: Miedema en de Boer 2016, Bureau voor Archeologie Rapport 326, concept, versie 2.

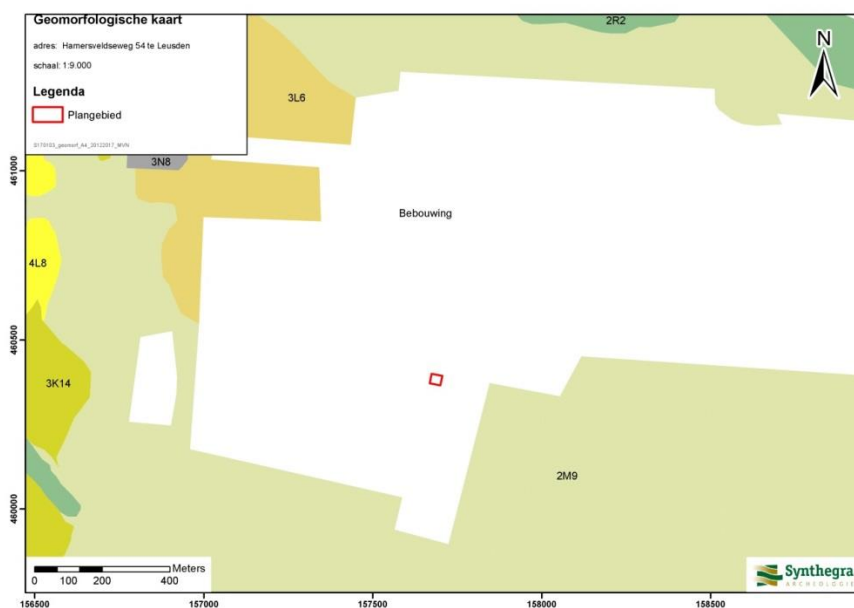
⁸ De Mulder *et al.* 2003.

De Gelderse vallei wordt ontwaterd door een aantal beken, die ontspringen in het oosten en stromen in westelijke richting. De Utrechtse Heuvelrug blokkeert een vrije afwatering naar het westen waardoor alle beken naar hetzelfde lage punt worden gedwongen en uiteindelijk via onder andere de Luntersche Beek en de Heiligerbergerbeek in de Eem uitkomen. Ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug is het gebied door de slechte afwatering lange tijd zo nat, dat veen tot ontwikkeling komt. Tot in de Vroege Middeleeuwen zijn de veengebieden begroeid met moerasbossen.

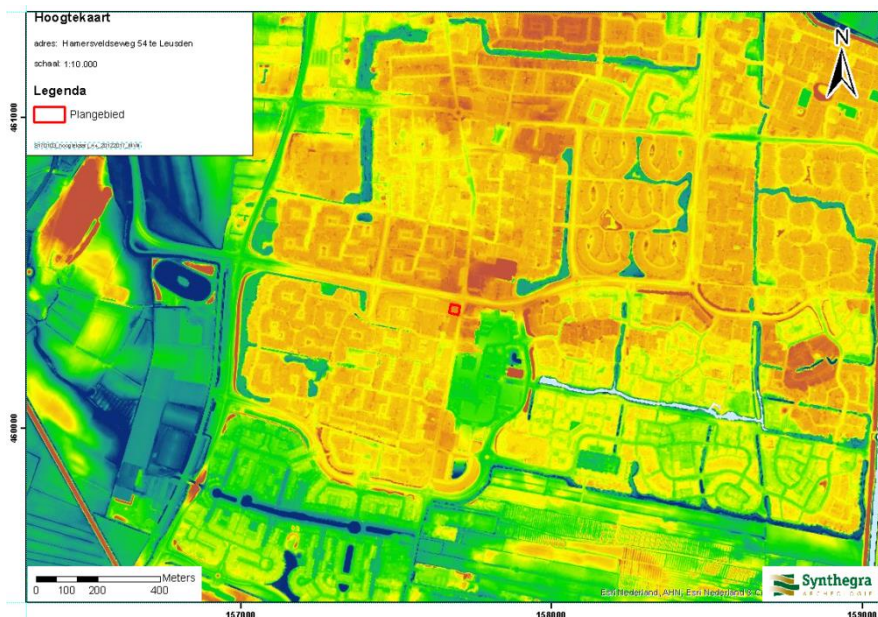
Op de geologische overzichtskaart ligt het plangebied en de plaats Leusden binnen een zone waar dekzand (Formatie van Boxtel) aan het oppervlak voorkomt.

Op de geomorfologische kaart is het plangebied, vanwege de ligging in de bebouwde kom, niet gekarteerd (afbeelding 2.1). Op basis van de omliggende, gekarteerde geomorfologische eenheden, bevindt het plangebied zich waarschijnlijk op een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (kaartenheid 2M9).

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) bevindt het plangebied zich op een hoogte van ongeveer 3,5 m +NAP (afbeelding 2.2).

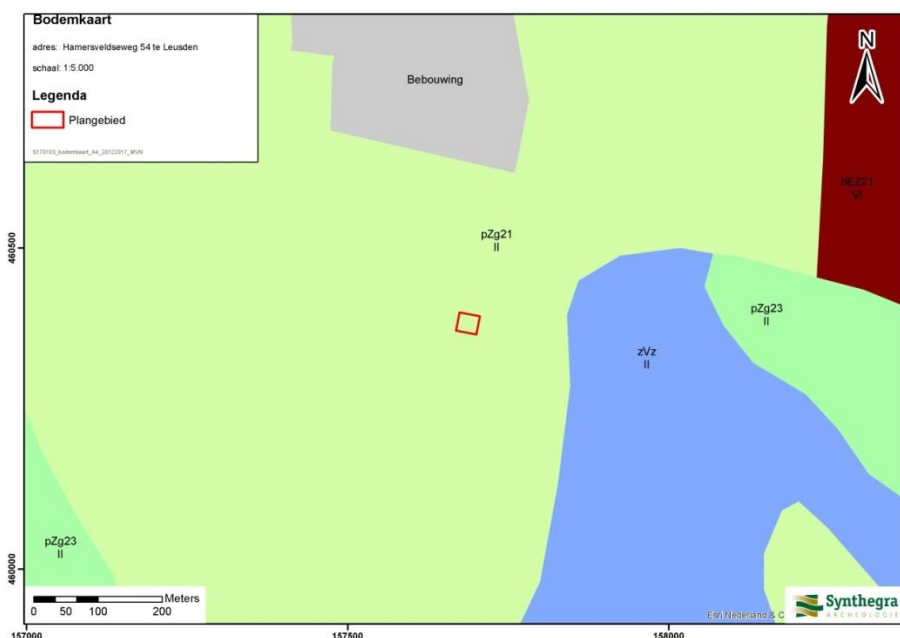
Afbeelding 2.1: Ligging van het plangebied op de Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, aangegeven met het rode kader (Bron: www.arcgis.com).

Afbeelding 2.2: Ligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN), aangegeven met het rode kader (Bron: www.ahn.nl).

Bodem

Volgens de bodemkaart komen in het plangebied beekerdgronden (kaartenheid pZg21) voor (afbeelding 2.3). Deze gronden bestaan uit leemarm en zwak lemig fijn zand. Deze vrij natte bodems hebben een vrij dunne humusrijke bovenlaag (Ap- en of AC- horizont) en komen voor op flauwe terreinverheffingen.

Afbeelding 2.3: Ligging van het plangebied op de Bodemkaart van Nederland 1:50.000, aangegeven met het rode kader (Bron: www.arcgis.com).

2.3 Archeologische waarden in en rondom het plangebied

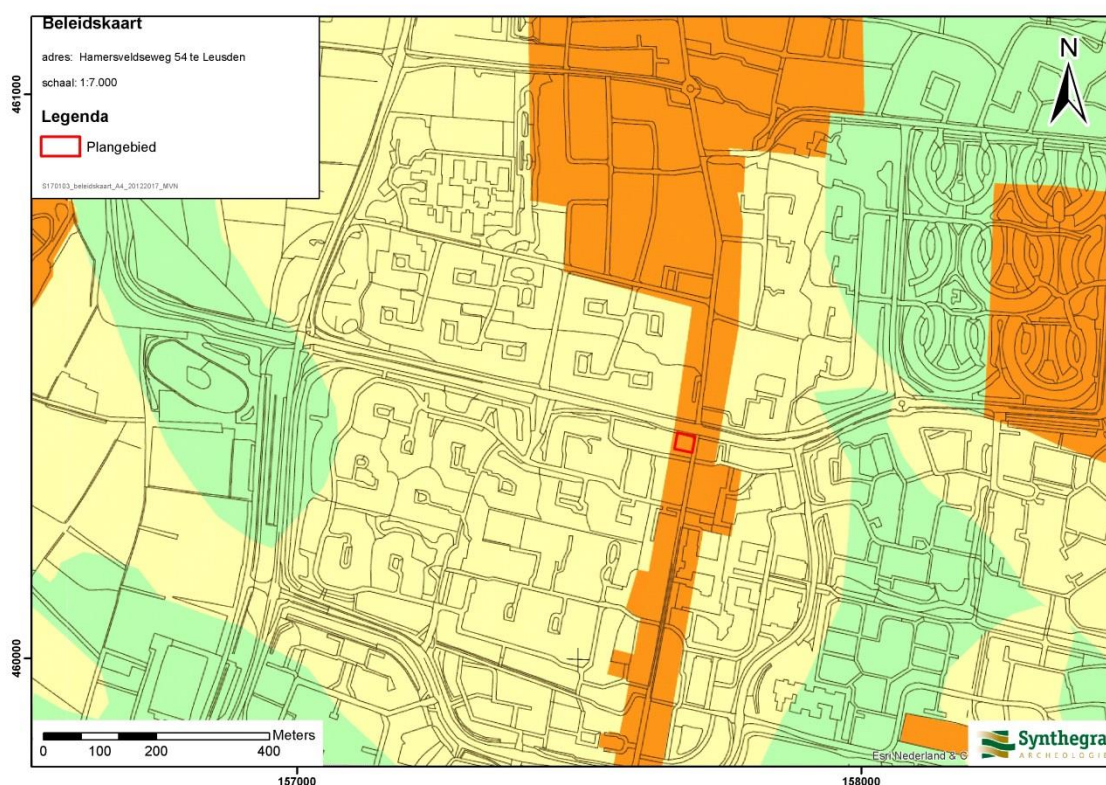
In deze paragraaf wordt gekeken of binnen en rond het plangebied archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische waarden bekend zijn. Hiervoor zijn de volgende bronnen binnen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd:

- Centraal Archeologisch Archief (CAA)
- Centraal Monumenten Archief (CMA)
- Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS III)

Daarnaast zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Archeologische Beleidskaart van de gemeente Leusden
- Gegevens van amateur archeologen

Volgens de gemeentelijke beleidskaart⁹ geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting in verband met de ligging binnen de oude bewoningszone van Hamersveld (afbeelding 2.4). Het pand Hamersveldseweg 54 dateert uit 1935. Dit gebouw is bij de gemeente Leusden niet bekend als bouwhistorisch monument. De bebouwing in het plangebied is rond 1988 uitgebreid.

Afbeelding 2.4: Ligging van het plangebied op de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Leusden, aangegeven met het rode kader (Bron: Gemeente Leusden 2011).

⁹ Gemeente Leusden 2011.

Archeologische waarnemingen, onderzoeksmeldingen en monumentterreinen zijn verzameld in een straal van 500 m rondom het plangebied (dat is het onderzoeksgebied) (afbeelding 2.5). Uit de archieven en ARCHIS III van de RCE blijkt dat het plangebied deel uit maakt van een terrein met een hoge archeologische waarde (monumentnummer 15.898). Het betreft een langgerekte zone waar een hoge verwachtingswaarde geldt voor bebouwing uit de periode Middeleeuwen tot Nieuwe tijd C. Het betreft de historische kern van Hamersveld. In het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen bekend.

In het onderzoeksgebied bevinden zich geen aanwijzingen voor bewoning vanaf het eind van het Neolithicum tot de Romeinse tijd. In deze periode was het plangebied en omgeving bedekt met veen.¹⁰

Op een afstand van ongeveer 70 m ten zuidoosten van het plangebied is een bureauonderzoek en booronderzoek uitgevoerd voor de locatie Hamersveldseweg 69 (onderzoeksmeldingsnummer: 4000924100).¹¹

Op basis van het bureauonderzoek werden archeologische resten van boerennederzettingen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verwacht.

Uit het booronderzoek is gebleken dat het bodemmateriaal uit dekzand bestaat. Oorspronkelijk was een A horizont aanwezig in de top van het bodemprofiel. Bodemkundig werden de gronden geclassificeerd als veldpodzolgronden. Het bodemprofiel was echter sterk geroerd. Restanten van een A horizont waren nog wel aanwezig, maar waren vermengd met ander bodemmateriaal of waren alleen als humeuze zandbrokken herkenbaar. Op de plaats van de bebouwing was de oorspronkelijke grond 30 tot 60 cm opgehoogd met zand en hierop lag 15 cm beton. De top van de oorspronkelijke bodem lag dus 45 tot 80 cm onder de bovenkant van de betonvloer. Vermoedelijk was de bodem omgewerkt bij de bouw van het pand en later bij het aanbrengen van een betonvloer. Onder de omgewerkte grond konden nog archeologische sporen aanwezig zijn (dieper dan 285 cm NAP). Dit niveau bevond zich buiten het bereik van de voorgenomen graafwerkzaamheden. Daarom werd geadviseerd het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Onderzoeksmelding: 4000965100:

Ongeveer 80 m ten zuidoosten van het plangebied heeft een bureauonderzoek en booronderzoek plaatsgevonden voor de locatie Hamersveldseweg 71 b.¹² Op basis van het bureauonderzoek werden archeologische resten van boerennederzettingen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verwacht. Uit het booronderzoek is gebleken dat het bodemprofiel bestaat uit dekzand met een A op AC op C horizont. Er was sprake van veldpodzolgronden. Op de plaats van de bebouwing was de oorspronkelijke grond 20 tot 90 cm opgehoogd. Eventuele resten konden aanwezig zijn onder de oorspronkelijke bouwvoor. De top van dit archeologisch niveau bevindt zich tussen 40 en 100 cm –mv (254 en 302 cm NAP). Bij de realisatie van de ontwikkeling zou het archeologisch niveau niet worden geraakt daarom werd vrijgave geadviseerd voor de voorgenomen ontwikkeling.

Onderzoeksmeldingsnummer: 2194609100:

¹⁰ De Mulder 2003.

¹¹ Miedema en de Boer 2016, Bureau voor Archeologie Rapport 326, concept, versie 2.

¹² Miedema en de Boer 2016, Bureau voor Archeologie Rapport 313, concept, versie 2.

Op een afstand van ongeveer 190 m ten noordoosten van het plangebied heeft een bureauonderzoek plaatsgevonden op de locatie van de St. Jozefparochie. Op basis van het bureauonderzoek werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.¹³

Onderzoeksmelding: 4571935100:

Op een afstand van circa 210 m ten noordoosten van het plangebied is een booronderzoek aangemeld door Transect BV in oktober 2017. Nadere gegevens hierover ontbreken vooralsnog.

Onderzoeksmeldingsnummer 3990639100:

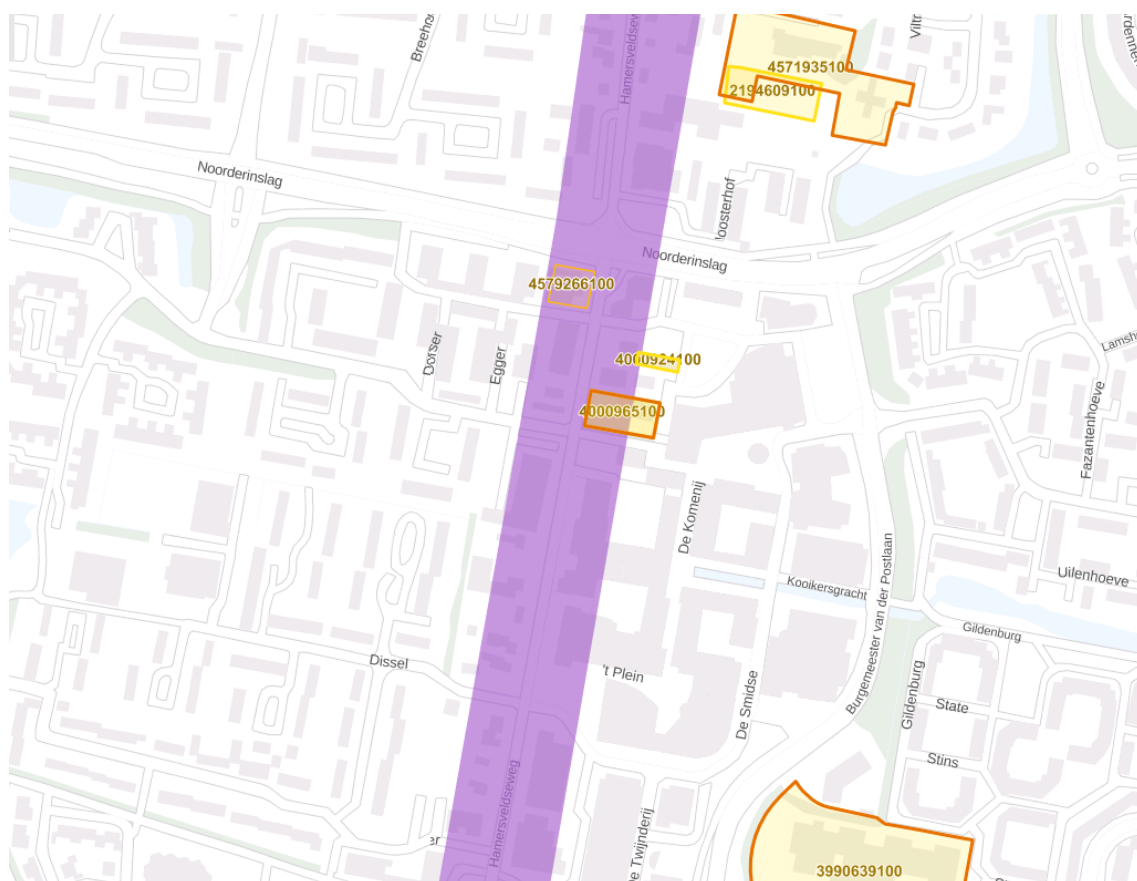
Op een afstand van circa 480 m ten zuidoosten van het plangebied heeft een booronderzoek plaatsgevonden op de locatie Clarenburg 1.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied zich op een dekzandvlakte bevindt waarop zich onder natte omstandigheden een meerveenbodem heeft kunnen vormen. Het westelijk deel van het plangebied heeft conform de gemeentelijke archeologische beleidskaart een middelhoge archeologische verwachting. Voor het oostelijk deel van het plangebied wordt deze als laag ingeschat.

De bodemopbouw, zoals deze is waargenomen tijdens het booronderzoek, bevestigt de aanwezigheid van een dekzandvlakte waarop zich een veenpakket heeft gevormd. In vier boringen is er echter geen veen meer aanwezig en is deze afgegraven. In deze boringen (4-6, 9) is sprake van een verstoord zandpakket op C-horizont. In de andere diep doorgezette boringen (2, 3, 7, 8) is onder het verstoord zandpakket nog een restant van het voormalige veenpakket aanwezig. In boring 8 is het veenpakket het dikst, ca. 1,0 m. In het onderliggende dekzand heeft geen bodemvorming plaatsgevonden en is direct de C-horizont aangeboord. De oorspronkelijke bodemopbouw is deels niet meer intact aanwezig. Tot een diepte van circa 0,8 à 1,0 m –mv is de bodem verstoord. Het onderliggende dekzand is tot in de C-horizont verstoord, of is onder een pakket veen aangeboord. Vanwege de verstoringen en de natte omstandigheden waarin het veen gevormd is, kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van een (intacte) archeologische vindplaats klein is. Op basis van de resultaten van onderhavig onderzoek is de algehele archeologische verwachting voor het plangebied daarom bijgesteld naar 'laag'. Er werden geen vervolgstappen geadviseerd in het kader van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ).¹⁴

¹³ D' Hollosy 2005.

¹⁴ Weerheijm, W.J., A. Vissinga en R. Schrijvers, 2017

Afbeelding 2.5: Archeologische waarnemingen, onderzoeksmeldingen en monumententerreinen binnen een straal van 500 m van het plangebied. (Bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

Voor aanvullende informatie is contact gezocht met de AWN, afdeling Vallei en Eemland, de secretaris van de Historische Kring Leusden (Heleen Wijnands), bij Landschap Erfgoed Utrecht en het Centrum voor Archeologie Amersfoort. Ook is de Archeologische Kroniek van de provincie Utrecht geraadpleegd. Dit heeft geen aanvullende informatie opgeleverd.

Volgens de Indicatieve kaart van het militaire erfgoed bevindt het plangebied zich in een zone waarin resten kunnen worden verwacht van kleinere objecten en structuren zoals crashlocaties, veldgraven en onderduikholen.¹⁵

2.4 Historische ontwikkeling

Voor de historische ontwikkeling is historisch kaartmateriaal en relevante achtergrondliteratuur geraadpleegd, dat in onderstaande paragraaf is weergegeven.

Het plangebied ligt binnen een brede vlakte bestaande uit verspoelde dekzanden. Hoogtegradiënten zijn in deze vlakten vanaf het Paleolithicum aantrekkelijke locaties voor kampen en (tijdelijke) bewoning. In de omgeving van het plangebied bevinden zich geen aanwijzingen voor oudere bewoning vanaf het Mesolithicum

¹⁵ www.ikme.nl

en het Neolithicum tot Romeinse tijd. In het Mesolithicum koos met meer de hogere delen van het dekzandlandschap voor tijdelijke kampementen. In de periode Laat Neolithicum tot Romeinse tijd was het landschap hier bedekt met een veenlaag. In de middeleeuwen is men begonnen dit natte landschap te ontginnen en bewoonbaar te maken.¹⁶

Het plangebied ligt ten westen van de Hamersveldseweg en maakt deel uit van het laatmiddeleeuwse ontginningslint van het dorp Hamersveld. Het strakke ontginnings-patroon (strokenverkaveling) past in die van de collectieve ontginningen (de 'copen') uit de 12^e eeuw zoals deze in de omgeving worden gevonden. Aangenomen wordt dat het noordelijke deel van Hamersveld, waarbinnen het onderzoeksgebied valt, het oudste deel van de ontginning is en dat deze rond 1133 werd aangevangen.

De Hamersveldseweg, grenzend aan de oostzijde van het plangebied, vormde een tweezijdige ontginningsas. De weg is deels op een dekzandrug aangelegd. Langs de bij deze drooglegging aangelegde ontsluitingsweg ontstonden boerenbedrijven waarop aanvankelijk voornamelijk landbouw bedreven werd, maar later overgegaan werd op veeteelt. Deze overgang van bedrijfsvoering had te maken met de inklinking van de veenlagen en de daarmee gepaard gaande vernatting.

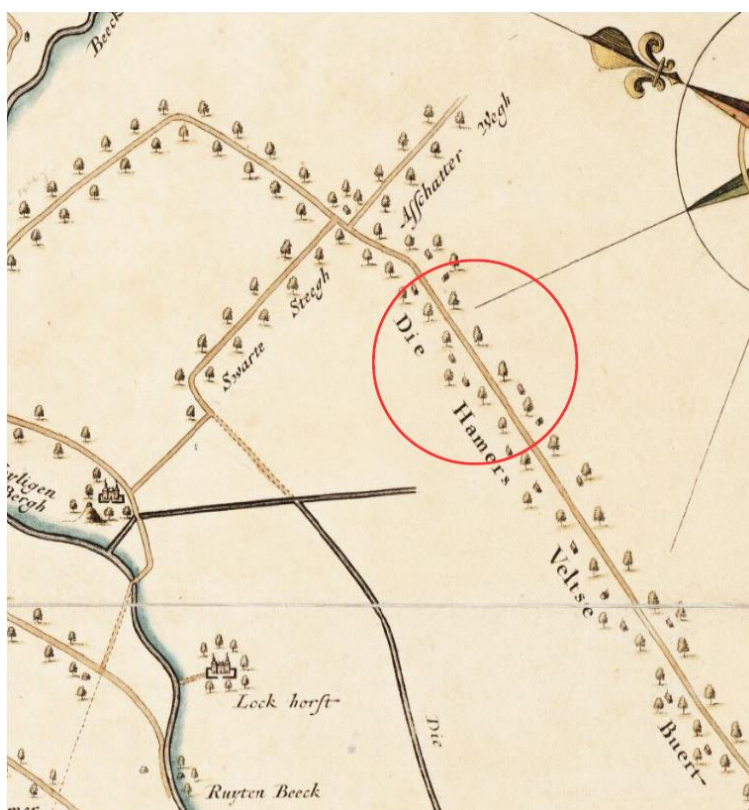
Op de kaart van Bernard de Roij uit 1692 (afbeelding 2.6) staat de Hamersveldseweg weergegeven als een langgerekt lint met verspreide bebouwing aan weerszijden. De bebouwing wordt aangeduid als 'Die Hamerveltse Buert'.

Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 (afbeelding 2.7)¹⁷ en de gegevens van de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT)¹⁸ behorende bij het minuutplan is het plangebied (perceel 268) in gebruik als bouwland en onbebouwd.

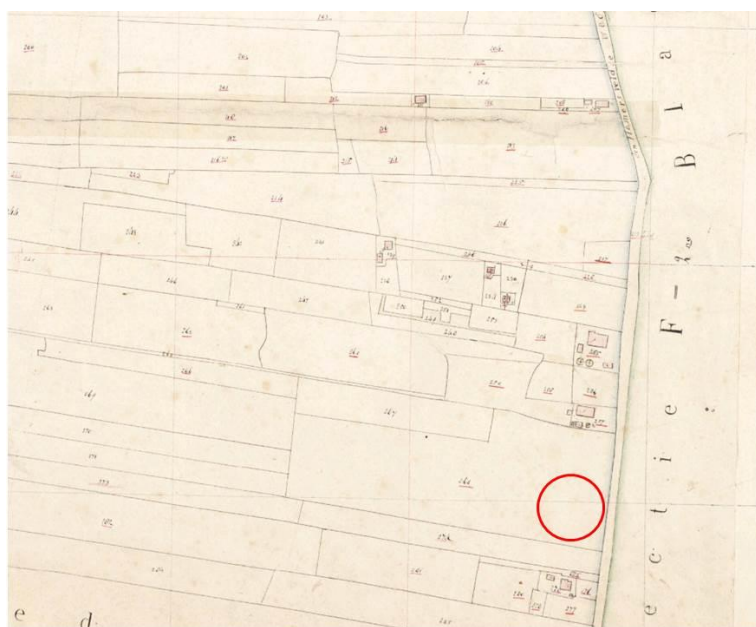
¹⁶ Overgenomen en ten dele aangepast uit: Miedema en de Boer 2016, Bureau voor Archeologie Rapport 326, concept, versie 2, naar Blijdenstijn 2007.

¹⁷ Gemeente Leusden, sectie E, blad 1. Minuutplannen zijn de oorspronkelijke kadastrale kaarten die zijn vervaardigd vanaf 1811 en 1812 in navolging van de Fransen o.l.v. Napoleon Bonaparte. Het zijn grondbeschrijvingen (kadasters) van de gemeenten met hierop aangegeven de percelen, perceelnummers en gebouwen.

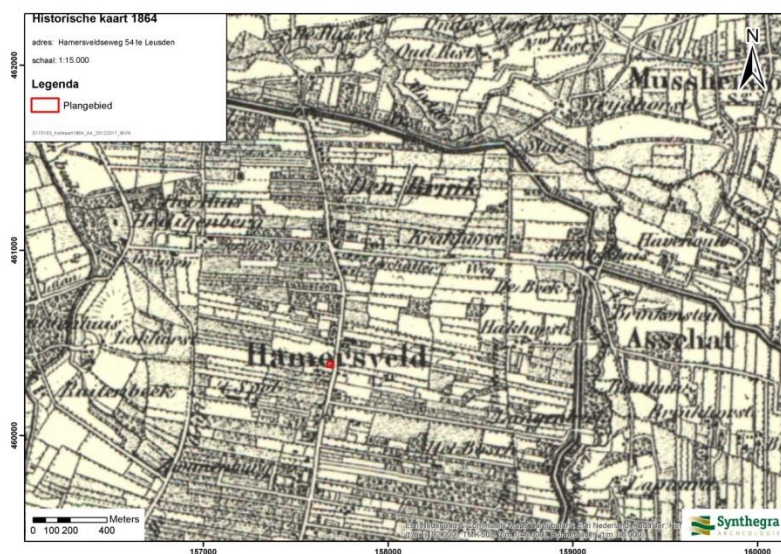
¹⁸ OAT = Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel. Dit is een register uit 1832 waarin diverse gegevens in vermeld staan die betrekking hebben op de betreffende percelen, zoals de eigenaar, beroep en woonplaats, alsmede het grondgebruik en de oppervlakte.

Afbeelding 2.6: Ligging van het plangebied op kaart uit 1692 van Bernard de Roij. Het noorden is linksboven. Het plangebied is bij benadering weergegeven door de rode cirkel. (Bron: overgenomen uit Miedema en de Boer 2016).

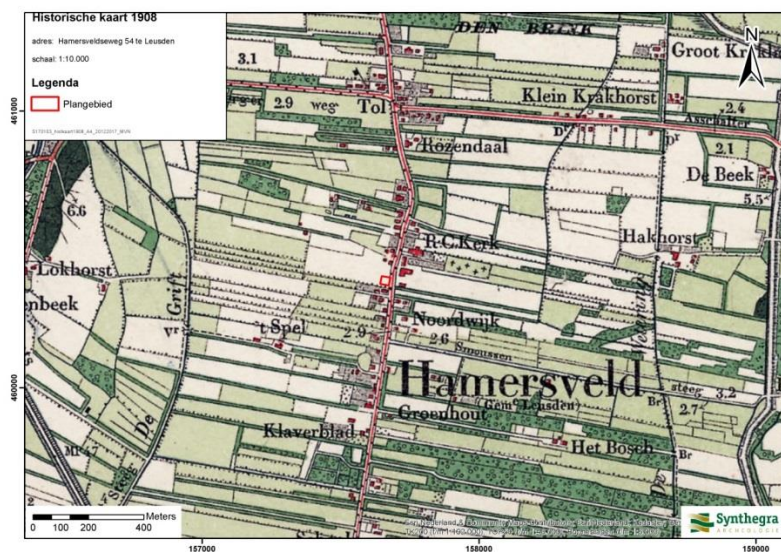

Afbeelding 2.7: Ligging van het plangebied op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw, bij benadering aangegeven met de rode cirkel (Bron: <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>).

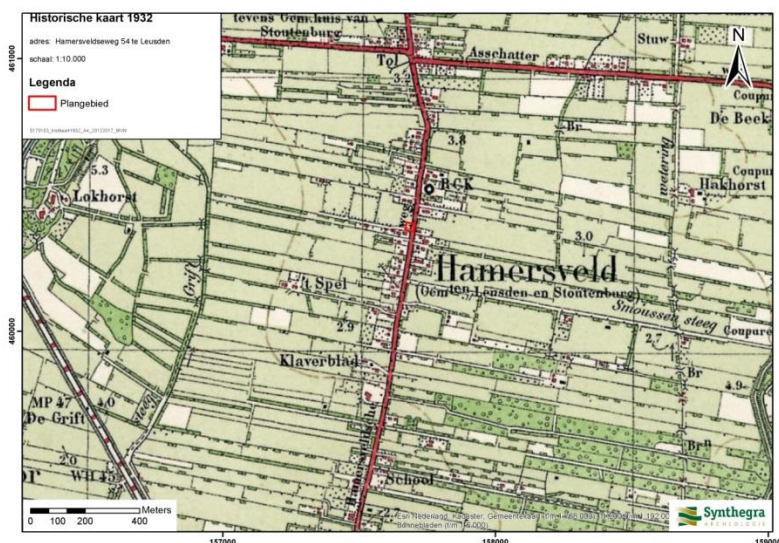

Afbeelding 2.8: Ligging van het plangebied op de TMK (topografische militaire kaart) uit 1864, aangegeven met het rode kader (Bron: www.hisgis.nl).

Op een Topografische Militaire Kaart uit 1864 (afbeelding 2.8) en een kaart uit 1908 (afbeelding 2.9) is de situatie hetzelfde.

Afbeelding 2.9: Ligging van het plangebied op een kaart uit 1908, aangegeven met het rode kader (Bron: www.arcgis.com).

Afbeelding 2.10: Ligging van het plangebied op de kaart uit circa 1932, aangegeven met het rode kader (Bron: www.topotijdreis.nl).

In circa 1932 staat voor het eerst bebouwing afgebeeld (afbeelding 2.10). Vermoedelijk is dit het oude pand Hamersveldseweg 54 gezien het bouwjaar 1935 dat in BAG staat geregistreerd (afbeelding 2.11).¹⁹ In 1989 staat direct ten zuiden van het pand uit 1935 een ander gebouw waarmee het als aaneengesloten bebouwing staat ingetekend.²⁰ In 1999 staat de bebouwing op de kaart²¹ zoals deze nu is (afbeelding 2.12).

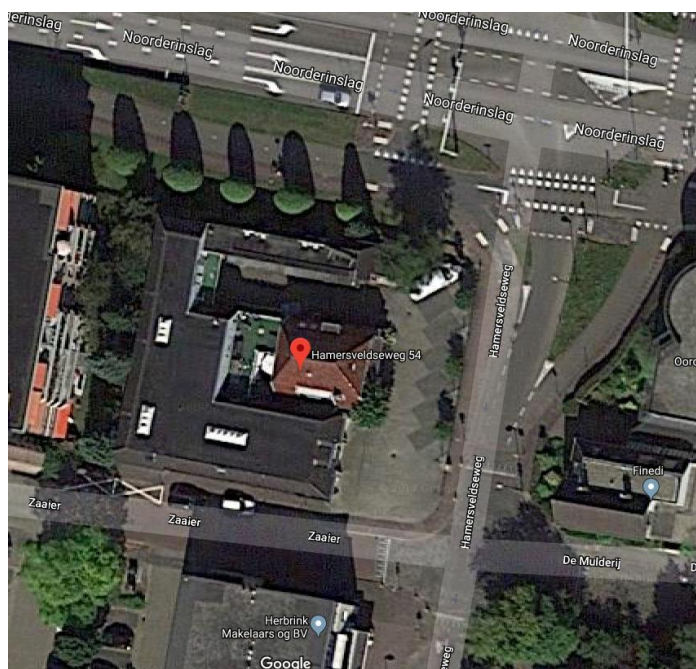

Afbeelding 2.11: Eerste steen van het pand Hamersveldseweg 54. Foto tijdens velwerk.

¹⁹ <https://bagviewer.kadaster.nl/lvbag/bag-viewer/index.html?#?searchQuery=LEUSDEN&resultOffset=0&objectId=032710000263345&geometry.x=157703.2229292&geometry.y=460309.4213739&zoomlevel=6&detailsObjectId=0327010000269155>

²⁰ www.topotijdreis.nl

²¹ www.topotijdreis.nl

Afbeelding 2.12: Luchtfoto van het pand Hamersveldseweg 54 gebouwd in 1935, met de omliggende bebouwing uit eind jaren '80. (Bron: googlemaps 2017).

Bodemverstoring

Binnen het plangebied zijn geen grondroeringen door sanering van bodemverontreinigingen, of verwijderingen van ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan.²²

²² www.bodemloket.nl

2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van bovenstaand bureauonderzoek is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld, waarvan de essentie is weergegeven in tabel 2.1.

Op de Gemeentelijke Beleidskaart heeft het plangebied een hoge archeologische waarde in verband met de ligging binnen de oude bewoningszone van Hamersveld. Het plangebied ligt binnen een vlakte bestaande uit verspoelde dekzanden. Hoogtegradiënten zijn in deze vlakten vanaf het Paleolithicum aantrekkelijke locaties voor kampen en (tijdelijke) bewoning. In de omgeving van het plangebied zijn geen aanwijzingen voor oudere bewoning vanaf het Mesolithicum en het Neolithicum tot de Romeinse tijd. In het Paleo- en Mesolithicum koos men meer de hogere delen van het dekzandlandschap voor tijdelijke kampementen. Het plangebied was hiervoor, qua hoogteligging, minder geschikt. De verwachting voor vuursteenvindplaatsen in het plangebied is daarom laag.

Vanaf het Laat Neolithicum tot de Romeinse tijd was het landschap bedekt met veen. In de Middeleeuwen ging met het landschap ontginnen. Het plangebied ligt aan de laatmiddeleeuwse ontginningslint van Hamersveld. De verwachting op resten van boerennederzettingen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd is daarom hoog. Deze resten worden verwacht onder een antropogeen ophogingspakket in de top van de C-horizont.

Mogelijk is de bodem verstoord door de 20^e eeuwse bebouwing in het plangebied.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
laat-paleolithicum – mesolithicum	laag	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	Onder antropogeen ophogingspakket in de top van de C-horizont
neolithicum – vroege middeleeuwen	laag	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder antropogeen ophogingspakket in de top van de C-horizont
late middeleeuwen – nieuwe tijd	hoog		Onder antropogeen ophogingspakket in de top van de C-horizont

Tabel 2.1: Archeologische verwachting per periode.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Methode

Op basis van het gespecificeerde archeologische verwachtingsmodel is een verkennend booronderzoek met een boordichtheid van ten minste 6 boringen per hectare geadviseerd. Hiermee is het onderzoek verkennend voor zowel vuursteenvindplaatsen uit de steentijd als voor nederzettingsresten uit de latere perioden. Gezien de omvang van het plangebied is geadviseerd om 5 boringen te plaatsen.

Abbeelding 3.1: Overzicht van de boorpuntlocaties geprojecteerd op de topografische kaart.

Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 460 m². Vanwege het geringe oppervlak en de terreinomstandigheden (bebouwing, verhardingen, begroeiing etc.) zijn de boringen zo gelijkmatig mogelijk over het plangebied verdeeld. De exacte boorlocaties zijn bepaald met behulp van een GPS.

Er is geboord met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn uitgevoerd tot 2 meter -Mv. De boringen zijn lithologisch beschreven conform de NEN 5104²³ en bodemkundig²⁴ geïnterpreteerd.²⁵

²³ Nederlands Normalisatie-instituut 1989.

²⁴ De Bakker en Schelling 1989.

²⁵ Zie bijlage 2 boorprofielen.

3.2 Beschrijving en interpretatie van de boorgegevens

De laagopeenvolging aan de hand van de boorprofielen toont, vanaf de basis naar boven gezien, dat de natuurlijke ondergrond hoofdzakelijk uit grijs, zeer fijn dekzand bestaat. Dit niveau is volledig gereduceerd. De top van het grondwaterniveau is waargenomen op circa 1m -Mv.

De oorspronkelijke bouwvoor is tot een diepte van tenminste 50cm -Mv afgegraven. Lokaal is deze vermengd is met de bovengrond. De grondlaag bestaat uit zeer fijn, sterk humushoudend, donker bruingrijs zand. In deze grond bevinden zich verbrandingsresten van steenkool; zg. kachelgrit.

De bovengrond bestaat grotendeels uit dezelfde grond als de diepere ondergrond. Deze zal waarschijnlijk bij de herontwikkeling en bouw van het huidige winkelpand, eind jaren '80 van de 20^e eeuw, zijn opgebracht.

Het plangebied is verhard met een bestrating van grijze betonklinkers (21,5x10x8cm)

3.3 Archeologische indicatoren

Bij de controle van het opgeboorde bodemmateriaal zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. De aangetroffen fragmenten kachelgrit dateren doorgaans op zijn vroegst uit het eind van de 19^e eeuw. Vanaf die tijd werd steenkool op grote schaal gebruikt bij onder andere de verwarming van de woningen of bij (stoom)machines.

3.4 Archeologische interpretatie

De oorspronkelijke laagopeenvolging in het plangebied is tot ruim een halve meter -Mv geroerd. Het oorspronkelijke maaiveld is daarbij tot onder het archeologische niveau verstoord.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Inleiding

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek was het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting. Voor het onderhavige plangebied gold wegens de ligging in het ontginnings- en bewoningslint van Hamersveld een hoge verwachting op resten van boerennederzettingen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Deze resten werden verwacht onder een antropogeen ophogingspakket in de top van de C-horizont.

Aangegeven was dat de bodem verstoord zou kunnen zijn door de 20^e eeuwse bebouwing in het plangebied.

Het inventariserend veldonderzoek had het toetsen van deze verwachting tot doel en heeft de vermoedde versterking bevestigd.

4.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen

- *Wat is de opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact?*

De opbouw van de ondergrond bestaat uit volledig gereduceerd grijs, zeer fijn dekzand, afgedekt met een laag opgebrachte grond waarin aan de basis geroerde delen van de oorspronkelijke bouwvoor waargenomen zijn.

- *Zijn in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig?*

- In geen van de boringen zijn indicatoren aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats.

De bodem in het plangebied is tot onder het potentieel archeologische resten bevattende niveau verstoord.

De kans dat binnen het plangebied gave, goed geconserveerde archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, wordt derhalve niet reëel geacht.

- *Wat is te zeggen over de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische waarden?*

- Op grond van de beantwoording van de bovenstaande vraag is deze onderzoeksvraag niet meer van toepassing.

- *Wat is de vermoedelijke aard en datering van de archeologische resten?*

- Op grond van de beantwoording van de bovenstaande vraag is deze onderzoeksvraag niet meer van toepassing.

- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?*

- Er worden in het plangebied geen archeologische resten verwacht. Hierdoor worden er ook geen archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied.

4.3 Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van het onderzoek wordt voor het plangebied geen nader archeologisch vervolgonderzoek geadviseerd.

Er is getracht een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden. De aanwezigheid van archeologische sporen of resten in het plangebied kan nooit volledig worden uitgesloten. Synthegra wil de opdrachtgever er daarom op wijzen dat, indien tijdens de werkzaamheden een (mogelijke) archeologische vondst wordt gedaan dan geldt de wettelijke meldingsplicht, zoals omschreven in artikel 5.10 van de Erfgoedwet. Uit praktisch oogpunt kan een dergelijke toevalsvondst bij de gemeente worden gemeld.

Met nadruk willen wij de opdrachtgever erop wijzen dat dit advies nog niet betekent dat al bodemversturende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen.

De resultaten van dit onderzoek dienen vooraleerst te worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Leusden). Deze neemt vervolgens een definitief selectiebesluit.

Bronnen

Literatuur

Bakker, H. de en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land*. Van Gorcum, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen.

Berkel, G. van, en K. Samplonius, 2006: *Nederlandse plaatsnamen. Herkomst en Historie*. Prisma, Utrecht.

Hendriks, J.A., 1998: *De ontginning van Nederland. Het ontstaan van de agrarische cultuurlandschappen in Nederland*. Matrijs, Utrecht.

Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: *NEN 5104 Geotechniek - Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (aanvulling op de KNA 3.1)*. SIKB, Gouda.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2016: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.0*. SIKB, Gouda.

Internet (geraadpleegd januari 2018)

<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>

<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/>

www.ahn.nl

www.bodemloket.nl

www.dinoloket.nl

<http://www.gelderland.nl/kaartenencijfers>

Bijlagen:

**Bijlage 1: Overzicht van relevante geologische en archeologische
 tijdvakken**

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie				MIS	Lithostratigrafie				
	Holoceen				1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)				
11.755	Kwartair	Laat	Laat	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden
12.745						Allerød (warm)				
13.675						Vroege Dryas (koud)				
14.025						Bølling (warm)				
15.700						Laat-Pleniglaciaal				
29.000		Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal	3						
50.000			Vroeg-Pleniglaciaal	4						
75.000			Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5a						
		5b								
		5c								
	5d									
115.000	Pleistocene	Laat	Weichselien (ijstijd)	Eemien (warme periode)	5e	Eem Formatie				
130.000					6	Formatie van Drente				
370.000	Midden	Midden	Saalien (ijstijd)	Holsteinien (warme periode)	6	Formatie van Urk				
410.000							Formatie van Peelo			
475.000						Formatie van Sterksel				
850.000							Pre-Cromerien			
2.600.000	Vroeg	Vroeg	Pre-Cromerien							

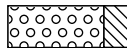
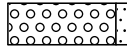
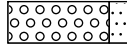
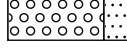

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden	
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd	
-1500	Vb1			Middeleeuwen			
-450	Va			Romeinse tijd			
0		Holoceen	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk > 1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd	
-12	IVa			Bronstijd			
-800	815		Midden	Atlanticum warm vochtig	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Neolithicum
-2000	2650						
-3755	5000	Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	Mesolithicum	
-4900	7020						
-5300	8000						
-8800	9000	Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend	Laat-Paleolithicum	
11.755	10.150						
12.745	10.800						
13.675	11.800						
14.025	12.000	Weichselien (ijstijd)	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum	
15.700	13.000						
		Weichselien (ijstijd)	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	LW II	dennen- en berkenbossen	Laat-Paleolithicum	
		Weichselien (ijstijd)	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	LW I	open parklandschap	Laat-Paleolithicum	
		Weichselien (ijstijd)	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	LW I	open vegetatie met kruiden en berkenbomen	Laat-Paleolithicum	
-35.000		Laat-Pleistoceen	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)		perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum	
75.000							
		Laat-Pleistoceen	Eemien (warme periode)		perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap	Midden-Paleolithicum	
115.000							
130.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)		loofbos	Midden-Paleolithicum	
-300.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)			Vroeg-Paleolithicum	

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

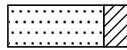
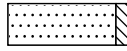

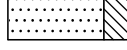
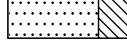
Bijlage 2: Boorbeschrijvingen

Legenda (conform NEN 5104)

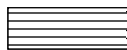

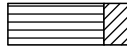
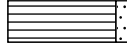

grind

- Grind, siltig
- Grind, zwak zandig
- Grind, matig zandig
- Grind, sterk zandig
- Grind, uiterst zandig

zand

- Zand, kleiig
- Zand, zwak siltig
- Zand, matig siltig
- Zand, sterk siltig
- Zand, uiterst siltig

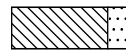
veen

- Veen, mineraalarm
- Veen, zwak kleiig
- Veen, sterk kleiig
- Veen, zwak zandig
- Veen, sterk zandig

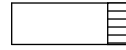

klei

- Klei, zwak siltig
- Klei, matig siltig
- Klei, sterk siltig
- Klei, uiterst siltig
- Klei, zwak zandig
- Klei, matig zandig
- Klei, sterk zandig

leem

- Leem, zwak zandig
- Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

- zwak humeus
- matig humeus
- sterk humeus
- zwak grindig
- matig grindig
- sterk grindig

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

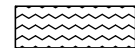
p.i.d.-waarde

- >0
- >1
- >10
- >100
- >1000
- >10000

monsters

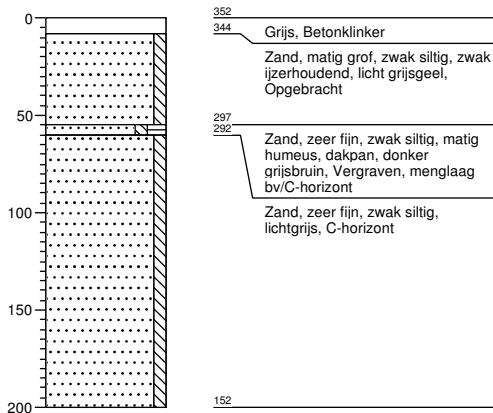
- geroerd monster
- ongeroerd monster
- volumering

overig

- bijzonder bestanddeel
- Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- grondwaterstand
- Gemiddeld laagste grondwaterstand
- slib
- water

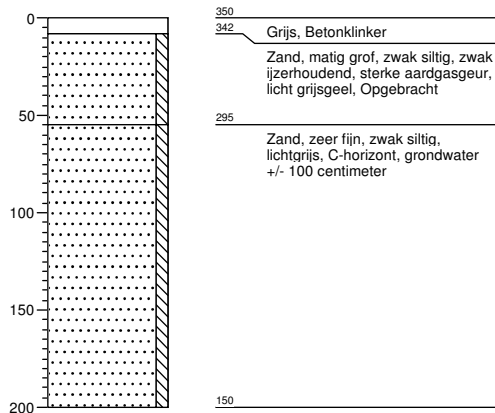
Boring: 1

X: 157684,81
 Y: 460392,04

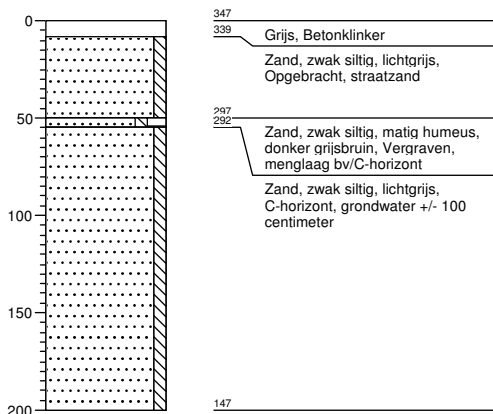
Boring: 2

X: 157694,13
 Y: 460390,12

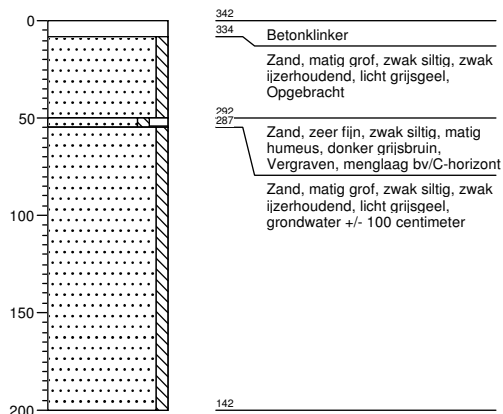
Boring: 3

X: 157700,82
 Y: 460388,39

Boring: 4

X: 157700,41
 Y: 460380,25

Boring: 5

X: 157702,33
 Y: 460368,90

